

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра експлуатації лісових ресурсів
та деревообробних технологій

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

СУЩ ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 630*6:330.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПЛАНУ

ДП «КОВЕЛЬСЬКЕ ЛГ»

205 «Лісове господарство»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних наукових досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ В.В. Сущ

Керівник роботи

Іванюк Т.М.

к. с.-г. н., доцент кафедри

Висновок кафедри експлуатації лісових ресурсів та деревообробних технологій

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри експлуатації лісових ресурсів та
деревообробних технологій

№ ___ від «___» _____ 2021 р.

Завідувач кафедри експлуатації лісових ресурсів та деревообробних
технологій к. б. н., доцент _____ Кратюк Олександр Леонідович

«___» _____ 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Суц Василь Васильович захистив кваліфікаційну
роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Білецька Наталія Миколаївна

АНОТАЦІЯ

Суц В.В. Аналіз виконання виробничого плану ДП «Ковельське ЛГ». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 205 – Лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

У кваліфікаційній роботі досліджені показники виконання основних положень виробничо-фінансового плану Ковельського лісгоспу . Встановлено, що вартість виконаних лісгосподарських робіт за 2019 рік становила 38859,0 тис. грн. (99,8 % від плану), а у 2020 році – 39367,6 тис. грн., що становить 102 % від планових. У 2020 році найбільш вартісною була заготівля знеособленого 1м³ деревини на санітарних суцільних рубках - 265 грн. На охорону лісу від пожеж, боротьбу із шкідниками та хворобами та ведення мисливського господарства у 2019 році витрачено лише 2,1 % із загальної суми, у 2020 році ці витрати були ще меншими – 1,7 %. Проведені види робіт на підприємстві спрямовані на інтенсифікацію лісгосподарського виробництва

Ключові слова: лісгосподарська діяльність, планові витрати, фактичні витрати, вартість заготівлі деревини.

ANNOTATION

Susch V. Analysis of the implementation of the production plan of the State Enterprise «Kovel Forestry». – Qualifying work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 205 - forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

In the qualification work the indicators of fulfillment of the main provisions of the production and financial plan of Kovel forestry are investigated. It is established that the cost of forestry work performed in 2019 amounted to 38859.0 thousand UAH. (99.8% of the plan), and in 2020 - 39367.6 thousand UAH, which

is 102% of the planned. In 2020, the most expensive was the procurement of depersonalized 1 m³ of wood in sanitary continuous felling - 265 UAH. In 2019, only 2.1% of the total amount was spent on forest protection from fires, pest and disease control and hunting management, in 2020 these costs were even lower - 1.7%. The types of work carried out at the enterprise are aimed at intensifying forestry production.

Keywords: forestry activities, planned costs, actual costs, the cost of timber harvesting.

Зміст

ВСТУП	6
РОЗДІЛ.1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	8
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА	13
2.1. Організаційна структура та природні умови	12
2.2. Економічні умови	13
2.3. Характеристика лісового фонду	17
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	20
3.1. Аналіз витрат на лісове та мисливське господарство	20
3.2. Спеціальне використання лісових ресурсів	26
Висновки	29
Список літератури	30

ВСТУП

Актуальність теми Лісове господарство України задовольняє потребу населення країни та національної економіки в цілому в лісоматеріалах і виробках із деревини при забезпеченні природоохоронних, ґрунтозахисних, рекреаційних та інших корисних функцій лісу. При цьому, вдосконалення організації ведення лісового господарства, як одного із видів управлінської діяльності, відіграє важливе значення. Найбільш актуальною проблемою на сьогодні є збереження та відтворення лісів після рубок. Пошук шляхів та створення умов для збереження лісів є безперечно необхідним завданням під час здійснення господарської діяльності.

Вдосконалення ведення лісового господарства з врахуванням викликів сьогодення має важливе як економічне так і екологічне значення, адже ліси є невід'ємною частиною нашої природи. Вони стабілізують навколишнє середовище, тому важливим є вміння комплексно поєднувати та використовувати лісові ресурси, враховуючи їх господарське значення, з урахуванням всіх економічних факторів, дотримуючись екологічних принципів.

Метою виконання кваліфікаційної роботи є проведення аналізу виробничо-господарської діяльності ДП «Ковельське ЛГ» за 2019 – 2020 роки на основі комплексно поєднаних лісівничих, технологічних та економічних знань.

Завданням досліджень є:

- вивчити сучасний стан організації виробництва галузі лісового господарства в умовах ринкової економіки;
- проаналізувати виробничо-фінансовий план лісгоспу за 2019-2020 роки;
- дослідити основні параметри виробничого процесу;
- пошук нових шляхів для вдосконалення організації лісгосподарського виробництва.

Об'єктом досліджень є обсяги виробничої діяльності по видах робіт ДП «Ковельське ЛГ»

Предмет дослідження виконання обсягів робіт згідно виробничо-фінансового плану.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використані наступні методи: теоретичні, порівняльно-економічні, системно-структурні, метод аналізу та синтезу.

Перелік публікацій автора за темою дослідження: 1.Суц В.В. Обсяг лісокористування в ДП «Ковельське ЛГ». Наукові читання – 2021.Житомир: Поліський національний університет, 2021. С.34-35.

2.Суц В.В., Герасимчук Є.Г. Відновлення, охорона та захист лісу як складові виробничо-фінансового плану. Всеукраїнська науково-практична Інтернет конференція: «Перспективи розвитку лісового і садово-паркового господарства»(25листопада 2021р.). Умань: Уманський НУС. 2021.

3.Блейчик М.С., Суц В.В. Основні положення лісовідновних робіт. Ліс, наука, молодь: матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (24 листопада 2021 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2021. С. 26.

Практичне значення отриманих результатів Результати проведених досліджень можуть мати практичний інтерес при обґрунтуванні планових показників лісогосподарського виробництва досліджуваного підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота виконана на 34 сторінках друкованого тексту, з них 25 сторінок основного тексту. Складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури, який містить 45 найменувань. Текст ілюстрований 9 таблицями і 3 рисунками.

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Лісове господарство України охоплює усі процеси, що пов'язані з відтворенням та використанням важливого ресурсу – лісу, тому відноситься до таких господарських комплексів, які мають стратегічне значення для національної економіки. Для стабільного розвитку лісової галузі необхідне відповідне фінансування. Досліджено, що проблема фінансування лісової галузі безпосередньо пов'язана з її специфічними особливостями – довготривалим періодом вирощування лісу та поєднанням у цьому процесі сил природи та праці [18].

Важливе значення для забезпечення підвищення продуктивності лісів, поліпшення їх корисних та захисних властивостей, задоволення потреб народного господарства мають відновлення, охорона та захист лісів. Згідно законодавства, забезпечення охорони та захисту лісів покладається на органи виконавчої влади з питань лісового господарства, органи місцевого самоврядування, на власників лісів і постійних лісокористувачів [7,25,28,29].

Мисливське та лісове господарство тісно пов'язані між собою, тому на думку вчених, до лісового комплексу України доцільно включити також мисливське господарство, яке займається відтворенням і збереженням дикої корисної мисливської фауни [5].

Охорона та захист лісів здійснюється, керуючись Лісовим Кодексом України [42], Законом «Про охорону навколишнього природного середовища» [41], інші нормативно-правові акти регламентують роботу, пов'язану із різними видами рубок [43,44].

Із-за відсутності державного фінансування, пріоритетним завданням для державних лісогосподарських підприємств є пошук шляхів самостійного виживання на основі реальної оцінки їх конкурентних позицій на ринку та обґрунтування прийняття адекватних рішень відповідно до поточної та перспективної ринкової кон'юнктури [45].

Дослідженням проблеми збалансованого розвитку лісового господарства займаються багато вітчизняних вчених-економістів. Вони звертають увагу на серйозні диспропорції у розвитку різних галузей лісового господарства, Які повинні взаємодіяти у єдиному технологічному ланцюгу [6, 7,15, 16,17, 36, 39].

Діяльність лісогосподарських підприємств має свою специфіку. При вивченні проблем з економічним аналізом діяльності лісогосподарських підприємств, науковці, в основному, беруть до уваги показники кількісного аналізу. Так, М.Х. Шершун, досліджуючи діяльність лісогосподарських підприємств, зосереджується на таких кількісних показниках, як: загальний щорічний приріст деревини, використання річного приросту деревини у лісах доступних для лісозаготівель, обсяги вивезення круглого лісу [38] .

Щоб проаналізувати фінансовий стан будь-якого лісогосподарського підприємства пропонується використати такі показники: «ліквідності та платоспроможності (з них, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт розрахункової платоспроможності, коефіцієнт ліквідної платоспроможності); фінансової стійкості (такі як коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт структури залученого капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів, тип поточної фінансової стійкості)» [35].

Інші вчені для аналізу фінансово-господарських показників лісового господарства, використовують наступні кількісні показники: площу земель лісового фонду та площу рубок лісу; обсяги продукції лісового господарства; площа відновлення лісу; фінансово-господарські показники, такі як обсяг реалізації лісогосподарської продукції, кошти, які спрямовані на ведення лісового господарства, чистий прибуток [34].

Для аналізу фінансово-економічного стану лісогосподарських підприємств на радіоактивно забруднених територіях пропонують

використовувати показники фінансової стійкості, такі як «коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт фінансової незалежності; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт маневреності власного капіталу» [9].

Несторяк Ю.Ю., для аналізу економічної ефективності лісогосподарської діяльності підприємства використовує наступні показники: витрати на проведення різних видів рубок; доходи; ефект від вирощування лісу; ефективність праці в лісовому господарстві [20].

Однак на думку деяких вчених, всі вищенаведені підходи не повністю враховують специфіку діяльності лісогосподарського підприємства, тому не дають можливості якісно оцінити його діяльність.

Волинець І.Г. у своїх дослідженнях використовує показники, які враховують специфіку лісового господарства: характеристику лісового фонду (площа земель лісового фонду, лісистість території, поточний та середній приріст деревостану, середній запас деревини та середній приріст по запасу); основні показники ведення лісового господарства (обсяги виробленої продукції лісового господарства, заготівля ліквідної деревини, площа рубок, площа відтворення лісів); фінансово-господарські показники (площа лісових земель у користуванні, обсяги реалізації лісогосподарської продукції, кошти, які спрямовані на ведення лісового господарства та рентабельність діяльності підприємства) [2].

Відомий довготривалий підхід, коли різниця між поточними доходами і витратами вважалася економічним ефектом, без врахування дійсного часу, коли були понесені витрати і отримані доходи. У результаті господарської діяльності лісогосподарські підприємства отримували продукцію, яка, як виявляється, не є наслідком понесених поточних затрат. Іншими словами, прослідковується втрата причинно-наслідкових зв'язків між колишніми затратами праці (капіталом) на відновлення репродуктивної здатності лісових екосистем і поточними доходами, отриманими внаслідок реалізації на ринку частини вилученої біомаси [13].

Відомо, що головною особливістю лісового господарства є тривалий період виробництва. Це обумовлює часову несумісність понесених витрат і настання доходів. Серед багатьох критеріїв оцінки інвестицій найбільшого поширення має показник «чиста теперішня вартість (ЧТВ)» [14, 22].

Деякі вчені зводять еколого-економічну ефективність лісокористування до раціоналізації використання сировинних та несировинних ресурсів лісу [14,32]. Інші пов'язують її із наявністю достатнього обсягу інвестиційного забезпечення лісоохоронних та лісогосподарських робіт [23,40].

На думку деяких вчених, важливу роль у стабілізації та покращенні навколишнього природного середовища відіграють лісові ресурси, так як вони виконують екологічні, економічні та соціальні функції, позитивно впливають на водне та сільське господарство, поглинають вуглекислий газ і продукують кисень [24].

Враховуючи наведені міркування, ефективним лісокористування можна вважати, якщо досягнуті позитивні результати щодо виконання лісами екологічних, економічних та соціальних функцій. Соціальні цілі є наслідком результативної виробничо-господарської діяльності, тому інтегрованим показником комплексного та збалансованого господарського освоєння лісоресурсного потенціалу повинно бути зростання еколого-економічної ефективності лісокористування. О.Олійничук переконує, що потребує розробки система заходів для підвищення ефективності лісогосподарського виробництва у зв'язку з необхідністю більш повного забезпечення продукцією лісового господарства потреб національної економіки у цінній та незамінній природній сировині. Це можна зробити, реалізувавши три основні напрямки: удосконалити процес відтворення лісових ресурсів; раціонально використовувати лісові ресурси; оптимізувати організаційно-виробничу структуру державних лісових підприємств з врахуванням особливостей лісогосподарського виробництва та вимоги ринкової економіки [21].

Для аналізу ефективності господарської діяльності підприємств, у більшості випадків, беруть до уваги різні фінансові чинники, до яких

відносяться: рентабельність, чистий прибуток, ринкова вартість суб'єкта господарювання. Однак, для прийняття стратегічних рішень, необхідно чітко розуміти переваги та недоліки при застосуванні даних коефіцієнтів у практичній діяльності [19].

Для підвищення еколого-економічної ефективності лісокористування лісогосподарських підприємств лісистого регіону вагомим напрямком є вдосконалення виробничо-технічної бази для лісозаготівель та переробки деревини через модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення неефективного виробничого устаткування; придбання сучасних машин для перевезення лісоматеріалів, застосування новітніх технологій для розпилювання деревини; впровадження закордонних технологій переробки відходів лісосічного виробництва; широкого використання методів плантаційного лісорозведення. Це, на думку авторів, дасть можливість зменшити втрати деревинної сировини під час заготівлі та транспортування деревини і забезпечить ефективне використання вторинної сировини [11, 17].

Об'єктивна оцінка ефективності роботи лісогосподарського підприємства має велике значення, адже вона характеризує успішність управління підприємством, визначає імідж та обґрунтовує можливість майбутніх інвестицій.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційна структура та природні умови

Державне підприємство «Ковельське лісове господарство» (далі іменується лісгосп) розташоване в центральній частині Волинської області на території чотирьох адміністративних районів, а саме: Ковельського, Старовижівського, Ратнівського та Маневицького.

Контора лісгоспу знаходиться в м. Ковель.

Поштова адреса: 45006 м. Ковель, вул.Холмська,46

Таблиця 2.1

Виробничі підрозділи лісгоспу

Найменування лісництва	Площа, га
Ковельське	2787,0
Скулинське	2629,0
Радовичівське	3102,0
Замшанське	4943,0
Кашівське	3249,0
Зеленівське	2650,0
Углівське	3424,0
Білинське	2477,0
Всього	25659,0

За типологічними і лісгосподарськими властивостями лісів і місцезростань відноситься до Ковельсько-Житомирського лісорослинного району – судіброва (дубово- соснова).

За геоботанічним районуванням рахується за Ковельсько-Сарненським округом. По лісгосподарському районуванню лісгосп віднесено до Західно-Поліського округу і розташований на частині Східно-Європейської провінції

Європейської широколистянолісової області.

Клімат Західно-Поліського лісогосподарського округу помірний, пологий з м'якою зимою, нестійкими морозами, частими відлигами, нежарким літом, значними опадами, затяжною весною і осінню. Протяжність безморозного періоду складає 155 днів, дійсно зима продовжується 105 днів, період активної вегетації – 160 днів. Річна сума опадів дорівнює 600 мм, із яких в продовження вегетаційного періоду випадає 360-370 мм. Середня температура січня складає – 4,5° С, а влітку досягає +18,5°С. Товщина снігового покриву складає 25-35 см. Вітри переважають західні, середньорічна швидкість вітру невелика – 3,8- 4,0 м/сек.

Майже щорічно бувають пізні весняні і ранні осінні приморозки, сильні морози, котрі пошкоджують деревні породи.

В межах Західно-Поліського лісогосподарського району ерозійні процеси практично не розвиваються, на легких ґрунтах іноді спостерігається вітрова ерозія, котра значної шкоди лісовому господарству не спричиняє. До того ж висока лісистість в цьому лісогосподарському районі перешкоджає її розвитку.

2.2. Економічні умови

Район розташування лісгоспу відноситься до числа аграрно-промислових районів області з розвинутим багатогалузевим сільським господарством.

Промисловість спеціалізується на переробці сільськогосподарської сировини і виробництві будівельних матеріалів на базі місцевої сировини. Переробкою деревини займаються приватні підприємства. В зоні розміщення лісгоспу веде лісогосподарську діяльність СЛАТ «Тур».

Лісистість адміністративних районів, на території яких розташований лісгосп складає: Ковельський район – 31,3 %, Ратнівський район – 34,2 %, Старовижівський район – 32,1 %, Маневицький район – 52,7 %.

Ліси на території району розташовані компактно, рівномірно.

В 2018 р. у лісах лісгоспу в цілому було заготовлено 40,6 тис.м³ ліквідної деревини, в т.ч. ділової – 38,4 тис.м³. Із загальної маси заготовленої ліквідної і ділової деревини хвойні породи складають відповідно 18,7 тис.м³ (17,9 тис.м³, твердолистяні породи – 2,7 тис.м³ (1,9 тис.м³), м'яколистяні породи – 19,3 тис.м³ (18,6 тис.м³).

Основні сортименти, які заготовлюються в лісгоспі баланси (46 %), фансировина (11 %), пиловник хвойний (40 %), дрова паливні (3 %).

Найбільшими споживачами деревини є фірма «Сама» Польща, ТЗОВ «Кроноспан», ТЗОВ «ОДЕК», Костопільський завод «Язьм», «Уніплит».

Найбільшим попитом в споживачів користуються баланси, фансировина.

Протяжність лісгосподарських доріг на території лісгоспу складає 328 км, із них з твердим покриттям 273 км.

Загальна протяжність шляхів транспорту за нормативними документами на 1000 га площі складає 16 км, а ступінь забезпеченості відповідно до нормативів 80 %.

Більшість лісових доріг має невисокий технічний стан, на них відсутні паспорти, час експлуатації раніше збудованих та поліпшених доріг перевищує 30 років. Такі дороги потребують якнайшвидшого капітального ремонту.

Густота дорожньої мережі та стан їхнього покриття впливають на ефективність лісгосподарської діяльності, можливість застосування нових машин і механізмів. У зв'язку з цим необхідно проводити будівництво нових лісових доріг.

Господарська діяльність лісгоспу спрямована на комплексне ведення лісового та мисливського господарства в поєднанні з заготівлею та переробкою деревини та інших заходів, направлених на раціональне використання і відновлення лісових ресурсів.

Показники середнього обсягу лісокористування з 1 га, вкритих лісовою

рослинністю ділянок, використання середнього приросту на 1 га, щорічний обсяг створення лісових культур вказують на досить високу інтенсивність ведення лісового господарства (табл.2.2).

Технічне і транспортне забезпечення не достатнє для виконання лісозаготівельних, лісокультурних і лісогосподарських робіт.

Таблиця 2.2

Рівень інтенсивності ведення лісового господарства

Найменування показників	Од. виміру	Попереднє л/в	Теперішнє л/в
Річний розмір лісокористування (ліквід) - усього	тис.м ³	42,20	56,30
в т.ч.від рубок головного користування	тис.м ³	25,39	33,27
Середній розмір лісокористування з 1 га вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок	м ³	1,8	2,4
3. Річний обсяг робіт з лісовідновлення:			
- створення лісових культур	га	80,8	115,4
- природне поновлення	га	96,1	65,4

Ступінь забезпечення транспортними засобами становить 85 %. Виробничим фондом лісгосп забезпечений на 88 %, житловим на 70 %. Залучається до виконання комплексу лісогосподарських робіт лісова охорона. Основний обсяг робіт виконується приватними підприємцями.

2.3. Характеристика лісового фонду

Поділ лісів на категорії наведений на рис. 2.1

Як видно з рисунка, ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення становлять 16, 6 % загальної площі, рекреаційно-оздоровчі ліси – 19,4 %, захисні ліси – 2,6 % та найбільше експлуатаційних

лісів – 61,4 %.

Рис. 2.1. Поділ загальної площі лісгоспу за категоріями лісів, %

Лісові ділянки в практичній діяльності використовуються за планом.

За минулий ревізійний період питома вага хвойних порід збільшилася на 1,2 %. Наявність на площі 775,9 га низько бонітетних (5 і нижче класи бонітету) насаджень пояснюється природними умовами. Насадження з повнотою 0,3-0,4 займають досить незначну площу – 192,6 га. Їхня наявність зумовлена такими факторами як проведення великої інтенсивності вибіркових

санітарних рубок, недоліками в лісовідновленні та природними факторами.

Насадження з панівними породами, що не відповідають типам лісу, займають площу 3928,9 га, або 16,9 % вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок. В результаті змін, що сталися за ревізійний період, площа вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок збільшилась на 138 га або 0,6 %, загальний запас зріс на 242,79 тис .м³, або 4,9 %. Від прогнозу попереднього лісовпорядкування відрізняється відповідно на - 0,9 % і – 10,5 %.

Основними причинами. Що призвели до зміни площ вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і загальних запасів є вирубка лісу, заліснення не вкритих лісовою рослинністю земель, переведення незімкнутих лісових

культур у вкриті лісовою рослинністю землі, природний приріст насаджень.

За ревізійний період, в результаті заліснення, зменшилася площа зрубів (-112,2 га), була уточнена площа біогалявин (+16,7 га), значно зменшилася площа сіножатей (-196,7 га) та ріллі (-48,2 га), збільшилася площа боліт (+8,9 га). Це результат природного та штучного поновлення лісу, заболочення частини сіножатей в результаті підтоплення.

Зменшилася площа дубових насаджень (- 466,4 га), це результат проведення вибіркового санітарних рубок із зміною головної породи. Збільшилася площа соснових насаджень (+310,8 га), вільхових (+359,0 га). У порівнянні з актуалізованими даними 2003 року динаміка середніх таксаційних показників негативна, але в порівнянні з даними базового лісовпорядкування 1992 року середні таксаційні показники, незважаючи на значні стихійні лиха, (Ковельське, Замшанське лісництва) не змінилася.

Площа і запас стиглих деревостанів у порівнянні з даними минулого лісовпорядкування збільшились відповідно на 196,8 га і 56,06 тис.м³, або 11,4 % і 14,8 %, в тому числі експлуатаційного фонду відповідно на 388,2 га і 129,75 тис.м³, або 40,4 % і 70,5 %. Основними причинами зміни площі і запасу стиглих насаджень є природний приріст насаджень та зміна в віковій і породній структурі насаджень.

Направленість і результативність ходу природного поновлення як на непокритих лісовою рослинністю лісових ділянок, так і під наметом лісу в регіоні вивчені достатньо повно. Висновки науковців і виробничого досвіду з природного поновлення лісу наступні – успішне природне поновлення без зміни головної породи відбувається на зрубках тільки вільхи чорної, осики та частково берези повислої.

Усі види господарської діяльності ведуться згідно існуючих нормативних актів. Вони направлені на підвищення продуктивності лісів і їх якісного стану, на збереження і підвищення їх захисних властивостей.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Аналіз витрат на лісове та мисливське господарство

Основний вид діяльності, яким займається досліджуване підприємство – це ведення лісового господарства. До основних видів робіт, які виконуються на підприємстві, відносяться: вирощування посадкового матеріалу, роботи, які пов'язані із лісовідновленням та лісокористуванням, заготівля деревини від всіх видів рубок її вивезення, переробка та реалізація, охорона лісу від шкідників, хвороб та пожеж, підготовка ґрунту під розсадники та інші.

Проаналізувавши звіти про фінансування встановили, що лісгосп не отримує державних коштів, то витрати на лісгосподарську діяльності фінансуються за рахунок власних коштів, а саме, за кошти, отримані від реалізації власної продукції.

Для аналізу виконання виробничого плану по лісовому господарству ДП «Ковельське ЛГ» використовуємо дані форми 10-лг за 2019 - 2020 роки. Розраховували відхилення фактичних даних від планових у натуральних та відносних величинах.

На ведення всієї лісгосподарської діяльності на підприємстві було заплановано на 2019 рік 38950 тис. грн., з них на рубки формування і оздоровлення та інші заходи – 7421,0 тис. грн. На 2020 рік планова сума по всіх видах робіт становила дещо менше – 38715,0 тис. грн, а на розділ 1.2 – більшу суму 8569,0 тис. грн. Вартість виконаних робіт за 2019 рік становила 38859,0 тис. грн., що становить 99,8 %, з них РФіОЛ – 9975,0 тис. грн., що є перевиконанням на 34 %. У 2020 році по факту витрати становили 39367,6 тис. грн., що становить 102 % від планових. По рубках ФіОЛ фактичні витрати були меншими на 18 % від запланованих.

Виконання планових завдань за різними видами робіт за досліджуваний період не однозначні. Найменші обсяги заготівлі деревини

планувались і були отримані від рубок у молодняках (освітлення, прочистка та проріджування), розходження між фактичними і плановими обсягами не значні, за виключенням проріджування у 2019 році, коли такі рубки не планувались, але фактично були проведені на площі 3 га. У 2019 році зросли площі суцільних санітарних рубок (до 107 га проти 60 планових), разом з тим обсяги заготовленої деревини від цих рубок перевищили планові показники майже удвічі (рис.3.1). У 2020 році не відбувалось значних відхилень від планових показників по санітарним рубкам, їх фактичні величини були дещо меншими.

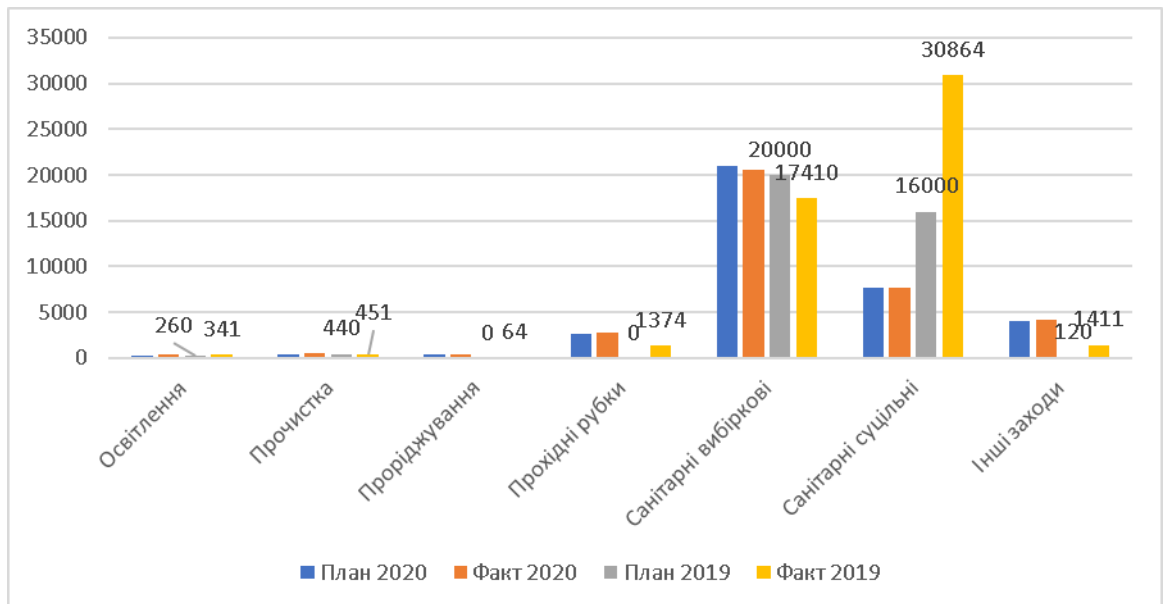

Рис. 3.1. Виконання обсягів запроєктованих робіт, м³.

Витрати на заготівлю деревини від проведених заходів відрізнялись варіабельністю (табл.3.1). У 2019 році додатково були витрачені кошти на проведення проріджувань та прохідних рубок у сумі 1985 тис. грн. та значно збільшились кошти на заготівлю деревини від суцільних санітарних рубок – майже на 2500 тис. грн. Натомість, на заготівлю деревини від вибіркових санітарних рубок затрати зменшились, хоча рубками пройдено на 150 га більше. Також збільшились витрати на проведення інших заходів, пов'язаних із веденням лісового господарства, майже на 146 тис. грн.

У 2020 році перевищення витрат зафіксовано при проведенні освітлень (майже вдвоє), по всіх інших видах робіт кошти були недоосвоєні, хоча фактичні планові показники були виконані.

Таблиця 3.1

Виконання планових завдань по розділу «Рубки формування і оздоровлення лісів та інші заходи», тис.грн

Заходи	2019 рік		2020 рік	
	план	факт	план	факт
Освітлення	65,0	56,0	44,0	81,9
Прочистка	66,5	68,1	70,0	79,6
Проріджування	-	9,0	66,0	38,0
Прохідні рубки	-	189,5	364,0	267,8
Санітарні вибіркові	3900,0	3574,9	5250,0	4035,2
Санітарні суцільні	3360,0	5718,4	2222,0	2040,3
Інші заходи, пов'язані з веденням лісового господарства	29,0	175,7	553,0	465,1

Для порівняння величини затрат, які несе підприємство при проведенні рубок догляду та санітарних рубок, прорахуємо вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини, грн

Заходи	2019 рік		2020 рік	
	план	факт	план	факт
Освітлення	250	164	169	222
Прочистка	151	151	159	155
Проріджування	-	141	150	85
Прохідні рубки	-	137	140	97
Санітарні вибіркові	195	205	250	196
Санітарні суцільні	210	185	290	265

За плановими розрахунками 2019 року найбільш витратними мали б бути роботи по заготівлі деревини на освітлені (250 грн за 1 м³ деревини), але за результатами проведених робіт їх вартість зменшилась до 164 грн. Найбільша вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини при вибіркових санітарних рубках – 205 грн. У 2020 році фактична вартість заготівлі в перерахунку на 1 знеособлений кубічний метр деревини була по всіх видах рубок меншою за планову, за виключенням освітлення. Найбільш вартісними стали санітарні суцільні рубки - 265 грн та освітлення – 222 грн за 1 м³.

За два останні роки Ковельським лісгоспом створено 159,6 га лісових культур, що є перевиконанням планового показника: у 2020 році створили на 1,6 га більше. Для забезпечення проведення лісокультурних робіт кожного року заготовлюється 1500 тонн лісового насіння, з якого 1000 кг – дуба звичайного, 44 кг насіння сосни звичайної.

У постійних і тимчасових розсадниках щорічно вирощуються сіянці. Згідно плану необхідно було щорічно виростити по 600 тис. шт, щоб повністю забезпечити потребу в посадковому матеріалі, а виростили 880 тис. шт (2020 рік) та 1033 тис. шт (2019 рік). Надлишковий посадковий матеріал реалізується на сторону. Обов'язковими заходами є сприяння природному поновленню, доповнення лісових культур, обробіток ґрунту для створення насаджень.

Щорічно обсяги їх різняться, тому була обрахована планова та фактична собівартість одиниці виконаних робіт (табл.3.3.).

За результатами проведеного аналізу бачимо, що із переліку заходів по відновленню лісів на землях, які надані у постійне користування, найбільш дорогими згідно плану мали б бути у 2019 році заходи по сприянню природного поновлення та створення лісових культур, однак при проведенні робіт їх вартість вдалось зменшити, навіть при збільшенні обсягів (сприяння природному поновленню проведене на площі 116 га замість 90 га.). Однак у порівнянні із іншими заходами, їх вартість залишилась найбільшою.

У 2020 році ці ж заходи згідно плану також були найдорожчі. По фактичних затратах найбільшою виявилась вартість проведення 1 га заходів по сприянню природному поновленню, що перевищила плановий показник на 65 грн. Також більш вартісним фактично був обробіток ґрунту під створення лісових культур (1 га) – на 52 грн. більше.

Таблиця 3.3

Собівартість одиниці виконаних робіт, грн

Заходи	2019 рік		2020 рік	
	план	факт	план	факт
Садіння лісу, га	243	203	262	144
Сприяння природному поновленню, га	280	186	180	265
Догляд за л/к в переводі на однократний, га	85	52	87	64
Доповнення л/к, га	90	41	45	22
Підготовка ґрунту, га	125	100	83	135
Заготівля насіння, кг	5	2	3	5
Вирощування посадкового матеріалу у розсадниках, тис. шт	42	21	42	29

За досліджуваний період на охорону лісу від пожеж, боротьбу із шкідниками та хворобами та ведення мисливського господарства підприємство виділяло невеликі кошти. У 2019 році на ці заходи було витрачено лише 2,1 % із загальної суми, у 2020 році ці витрати були ще меншими – 1,7 % (табл.3.4). Із цих коштів найбільші витрати пішли на охорону лісу від пожеж, а саме на благоустрій рекреаційних ділянок та організацію і утримання лісопожежних станцій.

У той же час у 2020 році, у порівнянні з 2019 роком, спостерігається збільшення витрат на влаштування мінералізованих смуг (42,6 тис.грн. проти 8,3 тис. грн), догляд за мінералізованими смугами та протипожежними розривами (40,8 тис. грн проти 12,2 тис. грн.)

Контролювання виконання правил пожежної безпеки в лісі

проводиться лісовою охороною патрулюванням лісових масивів.

Для боротьби із шкідниками та хворобами лісу кошти виділені лише на лісопатологічне обстеження, які проводить також лісова охорона.

Таблиця 3.4

Структура фактичних витрат на досліджувані види робіт

Найменування робіт	2019 рік		2020 рік	
	тис.грн	%	тис.грн	%
Охорона лісу від пожеж	675,7	1,7	538,1	1,4
Боротьба із шкідниками та хворобами лісу	171,2	0,4	105,2	0,3
Мисливське господарство	23,6	0,01	59,2	0,01
Всього витрат	38858,9	100	39367,6	100

Отже, за досліджуваний період на ведення лісового та мисливського господарства (розділ 1 виробничо-фінансового плану) підприємством у 2019 році виділено 19478,0 тис. грн., фактично освоєно 21306,8 тис. грн., що становить 109 %. У 2020 році освоєні значно менші кошти - 13895 тис. грн. при плані 17284 тис. грн., що становить 80% (рис.3.2).

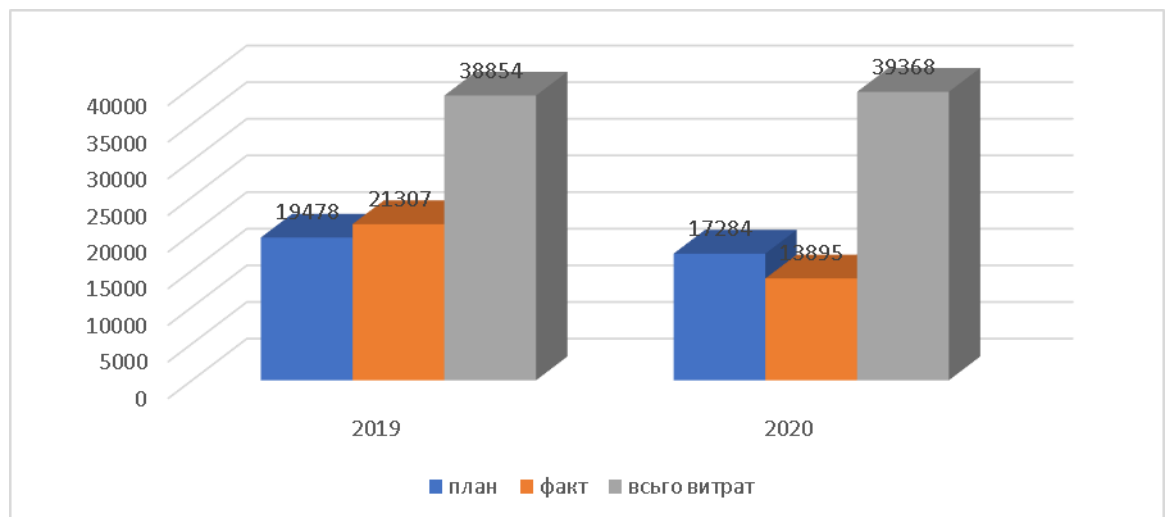

Рис.3.2. Витрати на ведення лісового та мисливського господарства, тис. грн.

Рівень цих витрат у загальній величині витрат за рік становить у 2019 році – 55%, а у 2020 році – лише 35%.

3.2. Спеціальне використання лісових ресурсів

У соснових лісах Полісся поширені суцільно лісосічні рубки (близько 90% загального обсягу лісокористування). Вони проводяться у стиглих насадженнях, які не забезпечують із певних причин достатньої кількості життєздатного підросту і молодого покоління головних порід, тому вимагає штучного відновлення; у насадженнях, пошкоджених пожежами, шкідниками та хворобами. Суцільнолісосічні рубки проводяться також у одновікових деревостанах із світлолюбних порід, що успішно відновлюються природним шляхом на зрубках, з погляду широкої механізації таких процесів, як ваління дерев і вивезення деревини [3].

На ревізійний період у ДП «Ковельське ЛГ» лісовпорядкуванням встановлений обсяг експлуатаційного фонду на площі 1349,6 га із стовбурним запасом 313,76 тис.м³ деревини. Із розрахунку РГК виключені вкриті лісом ділянки на площі 579 га із запасом 121,32 тис. м³[30].

Щорічний обсяг рубок головного користування (суцільно лісосічних) встановлений на площі 146,9 га, запас ліквідної деревини становить 33,27 тис.м³ (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Прийнята розрахункова лісосіка

Господарство	Площа, га	Запас, тис. м ³		
		стовбурний	ліквідний	ділової деревини
Хвойне	85,1	24,80	22,38	18,94
Твердолистяне	11,0	2,14	1,92	0,83
М'яколистяне	50,8	10,19	8,97	4,89
Всього	146,9	37,19	33,27	24,62

Найбільші обсяги рубок заплановані по хвойному господарству (господарська секція соснова) – 67% ліквідного запасу. Найбільший вихід ділової деревини запланований по хвойному господарству – 85%, по

твердолистяному господарству – 50%, по м'яколистяному господарству – 47%, з нього осикова господарська секція – 30% [30].

Розміщення ділянок рубок головного користування проведено з урахуванням існуючого стану насаджень та схеми наявної дорожньої мережі.

До початку проведення рубок у лісгоспі проводиться обстеження лісосік, визначається спосіб відновлення лісових насаджень, дається оцінка потенційно можливого впливу рубок на навколишнє природне середовище та передбачаються заходи щодо зменшення негативного впливу рубки на довкілля [30].

Рубки РГК входять до спеціального використання лісових ресурсів, яке у виробничо-фінансовому плані відображається у розділі 4. На проведення всіх заходів підприємство у 2019 році планувало 19472 тис. грн., що становить 50 %, але практично було затрачено менше – 17552,1 тис. грн., що становить 45 % від загальних витрат і 90% від плану.

Таблиця 3.6

Структура найбільших фактичних витрат на спеціальне використання лісових ресурсів

Найменування робіт	2019 рік		2020 рік	
	тис.грн	%	тис.грн	%
Заготівля деревини	2319,6	6,0	6321,3	16,0
Вивезення деревини від всіх видів рубок на нижні склади, включаючи навантажування та розвантажування	6287,4	16,2	5229,0	13,3
Загальновиробничі витрати	4683,3	12,1	7681,6	19,5
Адміністративні витрати	778,5	2,0	3410,9	8,7
Витрати на збут	3149,6	8,1	2727,6	6,9
Витрати по розділу 4	17552,1	45	25462,7	65
Всього витрат	38858,9	100	39367,6	100

У 2020 році було заплановано 21423 тис. грн. (55% від загальних), а фактично витрачено 25462,7 тис. грн., що становить 65 % від загальних витрат та 119 % від запланованих (табл.3.6).

Найбільш витратними заходами у структурі робіт у 2019 році були

вивезення деревини від всіх видів рубок на нижні склади, включаючи навантажування та розвантажування – 16,2 % від річних затрат та загальновиборничі витрати – 12,1 %.

У 2020 році значно зросли затрати по розділу 4 по всіх видах робіт. Найбільший відсоток становлять загальновиборничі витрати - 19,5 % від загальних витрат, на заготівлю деревини від РГК теж зросли витрати і становлять 16 %.

Фактичний обсяг заготівлі деревини у 2020 році збільшився більш ніж у 2 рази, відповідно і обсяги вивезення деревини теж зросли.

Вартість заготівлі опосередкованого кубічного метра деревини від РГК становить у 2020 році 250,8 грн., що на 15,6 % більше за минулорічну вартість. Вивезення деревини з лісосіки у 2020 році навпаки зменшилось і становить 122,7 грн, в той час як у 2019 році коштувало підприємству 166,7 грн.

Таблиця 3.7

Обсяги заготівлі та вартість опосередкованого 1 м³ деревини

Заходи	2019 рік		2020 рік	
	Виконано, м ³	Вартість 1 м ³	Виконано, м ³	Вартість 1 м ³
Заготівля деревини	10669	217,4	25202	250,8
Вивезення деревини від всіх видів рубок на нижні склади, включаючи навантажування та розвантажування	37851	166,1	42601	122,7

Таким чином, можна узагальнити, що проведені види робіт на підприємстві спрямовані на інтенсифікацію лісгосподарського виробництва та включають необхідний комплекс заходів щодо забезпечення передумов для формування достатньо якісного виробничого потенціалу ДП «Ковельський лісгосп».

ВИСНОВКИ

1. Витрати на лісогосподарську діяльність у ДП «Ковельське ЛГ» фінансуються за рахунок власних коштів, а саме, за кошти, отримані від реалізації власної продукції.

2. Вартість виконаних лісогосподарських робіт за 2019 рік становила 38859,0 тис. грн., що становить 99,8 % від плану, з них РФіОЛ – 9975,0 тис. грн., що є перевиконанням на 34 %. У 2020 році по факту витрати становили 39367,6 тис. грн., що становить 102 % від планових. По РФіОЛ фактичні витрати були меншими на 18 % від запланованих.

3. Найбільша вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини у 2019 році була на РФіОЛ при вибіркових санітарних рубках – 205 грн. У 2020 році найбільш вартісними стали санітарні суцільні рубки - 265 грн. та освітлення – 222 грн. за 1 м³.

4. За два останніх роки Ковельським лісгоспом створено 159,6 га лісових культур, що є перевиконанням планового показника: у 2020 році створили на 1,6 га більше.

5. Із переліку заходів по відновленню лісів на землях, які надані у постійне користування, найбільш дорогими заходи по сприянню природного поновлення та створення лісових культур.

6. За досліджуваний період на охорону лісу від пожеж, боротьбу із шкідниками та хворобами та ведення мисливського господарства витрачено лише 2,1 % із загальної суми (у 2019 році), у 2020 році ці витрати були ще меншими – 1,7 %.

7. На спеціальне використання лісових ресурсів підприємство у 2019 році планувало 19472 тис. грн., що становить 50 %, але практично було затрачено менше – 17552,1 тис. грн., що становить 45 % від загальних витрат і 90% від плану.

8. У 2020 році було заплановано 21423 тис. грн. (55% від загальних), а фактично витрачено 25462,7 тис. грн., що становить 65 % від загальних

витрат та 119 % від запланованих.

9. Вартість заготівлі опосередкованого кубічного метра деревини від РГК становить у 2020 році 250,8 грн., що на 15,6 % більше за минулорічну вартість.

10. Види господарської діяльності ведуться згідно існуючих нормативних актів. Вони направлені на підвищення продуктивності лісів і їх якісного стану, на збереження і підвищення їх захисних властивостей

11. Проведені види робіт на підприємстві спрямовані на інтенсифікацію лісогосподарського виробництва та включають необхідний комплекс заходів щодо забезпечення передумов для формування достатньо якісного виробничого потенціалу ДП «Ковельський лісгосп».

Список літературних джерел

1. Блейчик М.С., Суц В.В. Основні положення лісовідновних робіт. Ліс. Наука. Молодь.
2. Волинець І.Г. Сучасний стан розвитку підприємств лісового господарства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/31702/1/48-373-380.pdf>.
3. Герушинський З.Ю., Зарубенко Р.Г. Збереження і відтворення сосново-дубових деревостанів Розточчя. Львів : Вид-во УкрДЛТУ, 1996. – 80 с.
4. Голуб О. “Про ліс та його вартість”. Віче 1997. № 9
5. Голуб О. Реструктуризувати лісовий фонд України. Економіка України 1998. №11.
6. Деревот О.І. Інституціоналізація лісового сектору економіки в контексті сталого розвитку України. К. : ДІА, 2012. 337 с.
7. Дяченко Я.В. Організація управління лісовим комплексом. Економіка України. 1996. № 7.
8. Дубас Р.Г.Формування лісо ресурсної сфери України на засадах сталого розвитку: зарубіжний досвід та практика. Сталий розвиток економіки. 2011. Вип. 7. С. 12–15.
9. Замула Х.П. Аналіз фінансово-економічного стану лісгосподарських підприємств з радіоактивно забрудненими територіями / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://natureus.org.ua/repec/archive/2_2014/19.pdf.
10. Карпук А., Шостак М. Еколого-економічна ефективність лісокористування: сутність, оцінка, механізм забезпечення. Економіст. 2017. № 9. С. 19-25.
11. Карпук А., Шостак М. Інституціональні передумови підвищення екологоекономічної ефективності лісокористування. Економіст.- 2015.- №10. С. 3–7.

12. Коваль Я.В. Совершенствование лесопользования и лесовосстановления. *Монография*. К. Наукова думка. 1987. 204 с.
13. Кравець П.В. Актуальні питання економіки лісокористування в контексті сталого управління лісами України. Науковий вісник НАУ. К.: НАУ, 2004. Вип. 71. С. 90-97.
14. Круть С.О. Економічна ефективність екологічно орієнтованих способів рубок головного користування. Науковий вісник НАУ. К.: НАУ, 2003. Вип. 61. С. 237-246.
15. Краснов В.П. Структура лісового фонду Житомирського Полісся. Науковий вісник НЛТП України. 2013. Вип. 23.6. С. 27–35.
16. Лицур І.М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України : РВПС України НАН України, 2010. – 317с.
17. Малиновський А.С. Системне відродження сільських територій в регіоні радіаційного забруднення. К. : ННЦ ІАЕ, 2007. 604 с.
18. Максименко Д.В., Даниш Н.І. Методика обліку лісового господарства України. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Мукачево: Карпатська вежа, 2017. № 22 (17). С. 227–237.
19. Мостепанюк В.А., Гайдучок Т.С. Фінансування лісового господарства України в контексті європейського досвіду. Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України. С. 619-622.
20. Несторяк Ю.Ю. Аналіз економічної ефективності лісгосподарської діяльності ДП «Путильський лісгосп». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agrosvit.info/pdf/22_2009/12.pdf.
21. Олійничук О.І. Особливості лісгосподарського виробництва та підвищення його ефективності. Актуальні проблеми економіки. 2009. №5. С. 148–154.
22. Пірс П. Основи економіки лісового господарства. Пер. з англ. К.: Видавничий дім «ЕКО інформ», 2006. 220 с.

23. Полюга В.О., Полюга Д.М., Беля Б.Б. Проблеми інвестування в основний капітал підприємств лісового господарства регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Вип. 5(103). С. 117–126.
24. Римар М., Ільницька-Гикавчук Г. Оподаткування в системі фінансового забезпечення розвитку лісового господарства в умовах євроінтеграції. Вісник НУВГП. Зб. наук. пр. № 4. Рівне, 2006. С. 408–413.
25. Руцак М. Ліси України : управління, експлуатація, відтворення. Економіка України. 1995р. № 6.
26. Сухоруков А.І. Економічний механізм реалізації експортного потенціалу України: Стратегічна панорама. К., 2000 №1- 2.
27. Сенько Є.І. Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарств : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 487 с.
28. Синякевич І. М., Соловій І. П., Дейнека А. М. Лісове господарство України в ХХІ ст.: сценарії розвитку. Економіка України. 2007. № 9. С. 72–81.
29. Синякевич І.М., І.П. Соловій, О.В. Врублевська та ін. Лісова політика: теорія і практика : монографія / за наук. ред. проф. д-ра екон. наук І.М. Синякевича. Львів : Вид-во "Піраміда", 2008. –612 с.
30. Сущ В.В. Обсяг лісокористування в ДП «Ковельське ЛГ». Наукові читання – 2021. – Житомир: Поліський національний університет, 2021. – С.34-35.
31. Сущ В.В., Герасимчук Є.Г. Відновлення, охорона та захист лісу як складові виробничо-фінансового плану.
32. Телишевский Д. А. Комплексное использование не древесной продукции леса. 2-е изд., перераб. и доп. М. Лесн. пром., 1986. 61 с.
33. Ткач В.П. Ліси та лісистість в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Український географічний журнал. 2012. № 2. – С. 45-55.

34. Ткачів С.М. Никитюк П.А. Аналіз фінансово-господарських показників лісового господарства регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/150.pdf.
35. Торосов А.С. Жежжун І.М., Зуєв Є.С. Діагностика фінансового стану лісогосподарського підприємства в системі антикризового управління. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38846/14-Torosov.pdf?sequence=1>.
36. Тринько Р.І. Ліси як фактор соціально-економічного розвитку. Науковий вісник НЛТІП України. 2011 Вип. 21.12. С. 93–97.
37. Шестак М. Державно-приватне партнерство в лісовому господарстві: перспективні напрями та проблеми інституціоналізації. Економіст. 2015. №3. С. 30–32.
38. Шершун М.Х. Аналіз діяльності лісогосподарських підприємств та ефективність використання лісоресурсного потенціалу в умовах розвитку економічної кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/813.pdf>.
39. Шершун М.Х. Реформування системи лісового господарства України у контексті європейської перспективи розвитку. Київ : ДАІ, 2012. 336 с.
40. Шкарлет С. М., Пиріг К.М. Підвищення ефективності виробництва на лісогосподарських підприємствах в умовах сталого розвитку. Бізнес Інформ. 2014. № 6. С. 180–184.
41. Закон України від 25.06.91 № 1264-ХІІ Редакція від 22.04.2018"Про охорону навколишнього природного середовища" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/arhiv/podatкова-baza-donabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/normativno-pravova-baza/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-1991-rik/60472.html>.

42. Лісовий кодекс України в редакції Закону від 08.02.2006 р. № 3404- IV (Поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
43. Постанова Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23.05.2007 р. № 761 (Редакція від 19.01.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-п/para0157#o157>
44. Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів. Постанова Кабінету Міністрів України; Правила від 12.05.2007 № 724
45. Щодо діяльності Державного комітету лісового господарства України: Інформаційно-аналітичні та довідкові матеріали до колегії від 25.10.2008 Держкомлісгосп України. К., 2008. 59 с.